

МЕЛІЗМАТИКА У СКРИПКОВІЙ СПАДЩИНІ І.С. БАХА

У статті розглядаються основні стилістичні особливості та орнаментика у скрипкових творах І.С. Баха, їх змістовне наповнення та технічні аспекти виконавства. У процесі дослідження було підкреслено основні закономірності виконання мелізмів, що були запроваджені композиторами епохи бароко. Також акцентується увага на деталях авторської стилістики, що зазвичай залишається поза увагою виконавців-скрипалів під час роботи над твором.

Ключові слова: скрипка, орнаментика, мелізми, Бах, бароко.

This title presents the main stylistic features and ornamentation in violin works of I.S. Bach, their content and technical aspects of performance. In the text of the research the main regularities of the performance of melisms, which were introduced by the composers of the Baroque epoch, were emphasized. Attention is also paid to the details of the author's style, which usually goes unnoticed by violinists when working on the work.

Key words: violin, ornamentation, melisms, Bach, baroque.

Якщо порівнювати органні та клавірні твори композитора з творами для струнних інструментів, то можна сказати, що скрипкові твори є меншими за текстовим змістом та фактурою, але не менш важливими за значенням, враховуючи вплив який мала творчість Баха на подальший розвиток скрипкового виконавства у епоху романтизму. Яскравим прикладом цього, як вважає науковець Чехуніна А. є «...бахіанство Н. Паганіні-виконавця, який проектував на італійську скрипку техніку бахівської скрипкової поліфонії...» та «...свідомо моделював скрипкове багатоголосся І. С. Баха...» у своїй виконавській творчості [3, с. 9].

Скрипкові твори чудово показують особливу, витончену натуру І.С. Баха як музиканта і композитора. У скрипки відсутній низький регістр, але це не завадило майстру розкрити скрипку як один з найвеличніших інструментів усіх часів.

Мелізми та прикраси є однією з головних особливостей творчості композитора. Орнаментика – це та область інтерпретації музики бароко і, зокрема, Баха, яку не оминає жодне дослідження, присвячене стилістичним проблемам виконавства. Як правило, будь-яке обговорення цієї теми починається з огляду джерел бахівського часу, присвячених виконанню різних прикрас. Існує більше двохсот книг і таблиць по мелізматичі, які були написані в XVI - XVII століттях, тобто в той час, коли ці джерела могли так чи інакше впливати на творчість Баха або відображати його практику [1, с. 2].

Часто в творах І.С. Баха студентів лякає виконання різного виду мелізмів та прикрас. Найчастіше ми зустрічаємо їх у п'єсах старовинних французьких, німецьких, італійських композиторів, але їх твори в загальному мало використовуються в роботі. Про виконання музичних прикрас багато написано і досі аналізується. Книги та висловлювання старовинних музикантів використовуються сучасними виконавцями, однак у багатьох з них часом виникає подив через бажання знайти непорушні правила. У старовинних роботах К.Е. Баха йдеться більше про те, як і де застосовувати ці прикраси. Сфери композиції і виконавства в той час не розмежовувалися різко. Якщо композитори майже всі були виконавцями, то виконавці в свою чергу самі склали пісні. Часто говориться про те, які прикраси вони мають право вносити в текст, від яких слід утриматися і т.п. Старовинні автори не були занадто педантичні. Вказівки у нотному записі не є правилами, а закономірностями, в яких прихований сенс прикрас, мета їх використання [2, с. 53].

Як відомо, за часів Баха розрізняли обов'язкові прикраси, які повинні були записуватися самим композитором, і довільні, які повинні були додаватися самим виконавцем. Сам Бах, однак, не надто дотримувався цього методу. З одного боку, він пропускає багато обов'язкових прикрас, такі як трелі в каденціях: їх повинен додати сам виконавець; ставити прикраси тільки при першому проведенні фрази, залишаючи за виконавцем право вводити їх щоразу, коли фраза проводиться знову. З іншого боку, він виписує досить багато довільних прикрас, причому основними нотами, не довіряючи інтерпретації виконавців. Тут необхідно звернути увагу на те, що Бах дає нам яскраві приклади того, як він перетворював власний запис: він надавав прикрасам, що були записані основними тривалостями, початковий варіант або змінював фігурації в повільних частинах творів інших композиторів, коли створював їх транскрипції. Саме така варіативність стала початком основних закономірностей виконання мелізмів у подальших творах епохи Бароко.

З розглянутих нотних записів самого композитора та редакційних варіантів, можна зробити такі висновки, щодо закономірностей виконання мелізмів та прикрас:

1. Бахівська орнаментика «діатонічна», тобто вона використовує тільки звуки основного ладу. Хроматичні звуки можливі лише при модуляції або в разі виникнення неприпустимих інтервалів.
2. Приступаючи до вивчення творів з численними мелізмами, корисно спершу повчитися його без прикрас з метою з'ясування мелодійної лінії. Коли вона обрамлена вірно і отримала відповідну виразність, можна приступити і до її «прикрашання».
3. Мелізми виконуються за рахунок тривалості основної ноти. Це можна зробити на скрипці за допомогою маленького акценту або сфорцато.
4. Вся орнаментика, що виписана спеціальними знаками і тягнеться довгими нотами, повинна укладатися в такт, трактуватися як невід'ємна частина мелодики і виконуватися відповідно до пульсації (без метричних або темпових змін). Орнаментика, яка з'являється в паузах або в каденціях, може виконуватися у вільній манері (в довільному темпі і метрі).
5. Трелі використовуються дуже часто і починаються з верхньої ноти, особливо в тому випадку, якщо основна нота була взята безпосередньо перед треллю. Форшлагі частіше використовуються короткі, ніж довгі.
6. Музичні прикраси повинні завжди виконуватися так, щоб виправдати своє місце – вони повинні завжди прикрашати. Якщо вони не мають мелодійного або гармонійного значення, їх слід грати швидко і легко, щоб не навантажувати слух [4, с. 15].

Підводячи підсумок, можна сказати, що виконання будь-якої орнаментики у скрипкових творах І.С. Баха – це особливе мистецтво, яким треба володіти досконало, витончено. Дуже важливо зберігати задум композитора, метричні і темпові особливості, побажання у нотному записі. Скрипкова спадщина Баха – це найвища точка барочної музики. У творчості майстра сформовано основні закономірності виконання барочної музики та завершено розвиток скрипки як сольного інструменту. Баха намагалися наслідувати у образному та емоційному сенсі, але всі головні загадки він залишив на багато часів вперед.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Галацька В. Бах. Скрипкова творчість: вебсайт BelCanto. URL: https://www.belcanto.ru/bach_violin.html (дата звернення 7.09.2021).
2. Носіна В. Символіка музики І.С. Баха: Класика-XXI: монографія. Київ: 2011. 53 с.
3. Чехунина А. А. *Бахианство как установка* композиторского и исполнительского творчества XIX-XX веков : дисс. канд. искусствоведения. 17.00.03. Одесса, 2010. 178 с. URL : <http://eKhSUIR.kspu.edu/123456789/13684>

4. Як грати Баха: Класика ХХІ: Збірник, Львів. 2007. 14-38 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцентка Чехуніна А.О.